

Київський університет імені Бориса Грінченка

Інститут людини

Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

(О. Б. Жильцов)

2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Інклюзивна освіта»

для студентів

спеціальності

231 – Соціальна робота
(шифр і назва спеціальності (тей))

освітнього рівня

першого (бакалаврського)
(назва освітнього рівня, ОКР)

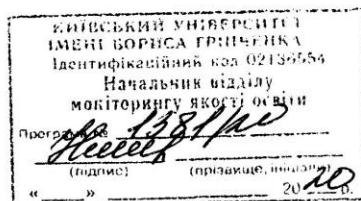
освітньої програми

231.00.02 – Соціальна педагогіка
(шифр і назва освітньої програми)

спеціалізації
(за наявності)

_____
(назва спеціалізації)

Київ – 2020

Розробник:

Найда Ю.М., ст.викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Викладач:

Найда Ю.М., ст.викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Протокол від 29.08. 2019 р. № 8

Завідувач кафедри О.В. Мартинчук (О.В. Мартинчук)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником освітньої програми Соціальна педагогіка)
(назва освітньої програми)

29.08 2019 р.

Керівник освітньої програми Т.Г. Веретенко (Т.Г. Веретенко)

Робочу програму перевірено

02.09. 2019 р.

Заступник директора Р.О. Павлюк (Р.О. Павлюк)

Пролонговано:

на 2020 /2021 н.р. О.В. Мартинчук «29» серпня 2020 р.
Протокол № 13

на 20__ /20__ н.р. (____), «__» ____ 20__ р.
Протокол №__

на 20__ /20__ н.р. (____), «__» ____ 20__ р.
Протокол №__

на 20__ /20__ н.р. (____), «__» ____ 20__ р.
Протокол №__

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
«Інклюзивна освіта»		
Вид дисципліни	Обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	2 / 60	
Курс	4	
Семестр	7	
Обсяг кредитів	2	
Обсяг годин, в тому числі:	60	
Аудиторні	28	
Модульний контроль	4	
Семестровий контроль	-	
Самостійна робота	28	
Форма семестрового контролю	Залік	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: сприяти оволодінню основами науково та методично обґрунтованих підходів до розбудови інклюзивного процесу з опорою на вітчизняний та міжнародний досвід.

Завдання:

- формувати загальні компетентності: світоглядну, громадянську, комунікативну, міжособистісну взаємодію, інформаційно-комунікаційну, креативну, аналітичну, самоосвітню;
- формувати фахові компетентності: організаційну, теоретико-методологічну, психолого-педагогічну, методичну, спеціально-педагогічну, спеціально-методичну, проектувальну, консультативну, компетентність у сфері інклюзивного навчання, деонтологічну;
- забезпечити набуття практичних навичок при формуванні фахової компетентності у сфері інклюзивного навчання, розбудови інклюзивного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами у Центрі інклюзивної освіти.

3. Результати навчання за дисципліною:

- знати і розуміти методологічні підходи, які забезпечують практику інклюзивного навчання; базові засади інклюзивного процесу, виклики та ризики інклюзивної педагогічної практики, шляхи їх запобігання та розв'язання;

- знати основні технології, що застосовуються педагогами та членами команди супроводу закладу освіти у процесі організації та супроводу інклюзивного процесу;
- знати організаційні моделі командної роботи в закладах освіти, пошуку, у тому числі пошуку ресурсів, планування підтримки, взаємодії з батьками;
- уміти формулювати аргументи на підтримку розвитку інклюзивної освіти, виражати позитивне ставлення і адекватне сприймання інклюзивної освіти;
- знати і розуміти процес застосування інклюзивного оцінювання, моніторингу успіхів дітей з особливими освітніми потребами, розробки SMART цілей;
- уміти організовувати освітнє середовище орієнтоване на потреби дитини з особливими освітніми потребами та потреби інших учасників освітнього процесу;
- уміти продемонструвати на базовому рівні знання і вміння до оптимального вибору і реалізації оволодіння на достатньому рівні навичками працювати самостійно (виконання завдань для самостійної роботи) та у групі (виконання завдань на семінарських й практичних заняттях).

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1							
«Інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами. Ролі й завдання соціальних педагогів»							
Тема 1. Основні поняття системи інклюзивного навчання. Реформування системи освіти в Україні місце і роль інклюзивної освіти.	8	2	2	-	-	-	4
Тема 2. Система управління та організація інклюзивного навчання в Україні.	8	2	2	-	-	-	4
Тема 3. Організація інклюзивного освітнього простору з врахуванням особливих освітніх потреб дітей.	10	4	-	2	-	-	8
Модульний контроль	2						
Разом	32	8	4	2	-	-	16
Змістовий модуль 2							
«Супровід та підтримка в інклюзивному освітньому просторі. Ролі та завдання							

соціальних педагогів»							
Тема 4. Командна психолого-педагогічного супроводу та організація взаємодії в інклюзивному процесі. Залучення батьків.	10	2	2	2	-	-	4
Тема 5. Індивідуальна програма розвитку. Виявлення особливих освітніх потреб та формулювання SMART-цілей.	8	2	-	2	-	-	4
Тема 6. Впровадження міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків для підтримки інклюзивного навчання.	8	2	2	-	-	-	4
Модульний контроль	2						
Разом	28	6	4	4	-	-	12
Усього за перший семестр	60	14	8	6	-	-	28

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

«Інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Ролі й завдання соціальних педагогів»

Тема 1. Основні поняття системи інклюзивного навчання.

Реформування системи освіти в Україні місце і роль інклюзивної освіти.

Інклюзивне навчання як система відповідальної, безперешкодної, мобільної та особистісно орієнтованої освіти. Основні поняття системи інклюзивного навчання: інклюзія, інклюзивна освіта, інклюзивне середовище. Основні національні документи.

Міжнародні документи в сфері інклюзивної освіти. ЮНЕСКО як визначальний чинник розвитку інклюзивної освіти: практики та організаційної культури. Саламанська декларація: сутність поняття інклюзивне навчання, організації діяльності інклюзивного закладу освіти, ролі і завдання педагогів, батьків, громади, органів управління освітою в підтримці й розвитку інклюзивної практики. Конвенція ООН про права людей з інвалідністю: Стаття 24 «Освіта».

Реформа української системи освіти «Нова українська школа»: інклюзивний характер концепції розвитку системи освіти, принципи та стратегічні напрями реформування. Реалізація ініціативи «Інклюзивна освіта – рівень свідомості нації».

Ключові слова: інклюзія, інклюзивне навчання, інклюзивне середовище, концепція, реформа системи освіти, освітні послуги, педагогічний дизайн.

Рекомендована основна література [1, 3]

Рекомендована додаткова література [9, 10, 11, 17]

Тема 2. Система управління та організація інклюзивного навчання в Україні.

Організаційна структура системи інклюзивної освіти в Україні: рівні управління та мережа закладів освіти для дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивно-ресурсний центр: основні завдання щодо управління інклюзивною освітою. Ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти: завдання та функції. Інклюзивний заклад: особливості організації та управління.

Ключові слова: структура управління інклюзивною освітою, рівні управління, інклюзивний розвиток, інклюзивні цінності, інклюзивно-ресурсний центр, ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти.

Рекомендована основна література [1, 5]

Рекомендована додаткова література [3, 4, 13, 15]

Тема 3. Організація інклюзивного освітнього простору з врахуванням особливих освітніх потреб дітей.

Інклюзивне освітнє середовище – простір, що належить дітям: особливості організації простору для всіх дітей (дошкільного й молодшого шкільного віку), у тому числі дітей з порушеннями функцій (на основі МКФ-ДП) та пов'язаними з цим змінами/адаптаціями середовища. Врахування принципів універсального дизайну: меблі, розташування освітніх осередків/центрів діяльності, вимоги до навчальних, ігрових матеріалів та наочності, спеціальне та універсальне обладнання, засоби навчання, додаткові елементи дизайну для дітей з порушеннями функцій.

Ключові слова: універсальний дизайн, освітнє середовище, додаткові та спеціальні засоби для навчання.

Рекомендована основна література [2, 4]

Рекомендована додаткова література [3, 7, 10, 19]

Змістовий модуль 2

«Супровід та підтримка в інклюзивному освітньому просторі. Ролі та завдання соціальних педагогів»

Тема 4. Командна взаємодія в інклюзивному процесі: команда супроводу, міждисциплінарний підхід, інклюзивно-ресурсні центри та інші ресурси.

Команда психолого-педагогічного супроводу закладу освіти (дошкільця та початкова школа): цілі та завдання. Створення і діяльність команди супроводу: головні орієнтири, алгоритм командної взаємодії. Роль координатора у команді супроводу. Переваги командної роботи.

Партнерські засади в роботі фахівців команди супроводу та батьків дітей з особливими потребами. Особливості співпраці з родинами дітей з особливими потребами. Форми взаємодії з батьками в умовах інклюзивного навчання.

Ключові слова: міждисциплінарна команда супроводу, координатор, узгодженість роботи, спільні цілі.

Рекомендована основна література [1, 5]

Рекомендована додаткова література [1, 5, 8, 11]

Тема 5. Індивідуальна програма розвитку. Виявлення особливих освітніх потреб та формулювання SMART-цілей.

Індивідуальна програма розвитку – основний нормативний документ реалізації освітньої програми для дитини з особливими освітніми потребами: огляд нормативного документу. Короткотривалі та довготривалі цілі для планування участі. Принципи цілепокладання SMART. Пріоритети вибору SMART-цілей. Процес розробки індивідуальної програми розвитку: роль ІРЦ, команди супроводу, визначення сильних і слабких сторін, потреб (з урахуванням підходів МКФ-ДП); аналіз та узагальнення дій, щодо реалізації плану; залучення ресурсів; ведення документації.

Множинні стилі навчання, теорія множинного інтелекту Говарда Гарднера. Особливості використання теорії множинного інтелекту для створення інклюзивного освітнього середовища та основі ідеї для реалізації класного/групового менеджменту.

Ключові слова: команда супроводу, індивідуальна програма розвитку, сильні сторони дитини, потреби дитини, SMART-цілі, принципи цілепокладання, вимірюваність, реалістичність, визначеність у часі, стилі навчання, множинний інтелект

Рекомендована основна література [2, 4]

Рекомендована додаткова література [1, 2, 12, 14, 18]

Тема 6. Впровадження міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків для підтримки інклюзивного навчання.

Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків: сутність та основні принципи; ключові питання: дитина в контексті сім'ї, затримка розвитку, участь, фактори навколишнього середовища; структура; особливості використання.

Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків як сучасний підхід до визначення особливих освітніх потреб. Особливі освітні потреби та порушення функцій: діяльність та участь виявлення бар'єрів (МКФ-ДП).

Ключові слова: Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків.

Рекомендована основна література [5]

Рекомендована додаткова література [6, 20]

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів курсу

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	4	4	3	3
Відвідування семінарських занять	1	2	2	2	2
Відвідування практичних занять	1	1	1	2	2
Робота на семінарському занятті	10	2	20	2	20
Робота на практичному занятті	10	1	10	2	20
Виконання завдань для самостійної роботи	5	3	15	4	20
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	30	-	-	-	-
Разом		-	77	-	82
Максимальна кількість балів:159					
Розрахунок коефіцієнта: $k=159/100=1,59$					

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

Змістовий модуль 1. «Інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами. Ролі й завдання соціальних педагогів»

Тема 1. Основні поняття системи інклюзивного навчання. Реформування системи освіти в Україні місце і роль інклюзивної освіти (4 год.).

Завдання: познайомтесь з документом «Концептуальні засади реформи середньої школи». Визначте, які принципи та підходи визначені в концепції відповідають засадничим положенням інклюзивної освіти. Обґрунтуйте свою відповідь на прикладі одного з визначених вами принципів або підходів. Режим доступу:

<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Критерії оцінювання:

1. Здатність до рефлексії та ініціативи – 2 б.
2. Здатність до критичного мислення – 1 б.
3. Здатність продемонструвати розвиток власного професіоналізму в галузі інклюзивного навчання – 2 б.

Тема 2. Система управління та організація інклюзивного навчання в Україні (4 год.).

Завдання: Складіть карту організації діяльності команди психолого-

педагогічного супроводу використовуючи «Примірне положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої та дошкільної освіти» - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/Мои%20документы/5b1e721d2c67a022705177.pdf>

Критерії оцінювання:

1. Здатність до рефлексії та ініціативи – 2 б.
2. Здатність до критичного мислення – 1 б.
3. Здатність продемонструвати розвиток власного професіоналізму в галузі інклюзивної освіти – 2 б.

Тема 3. Організація інклюзивного освітнього простору з врахуванням особливих освітніх потреб дітей (4 год.).

Завдання: наведіть приклади застосування принципів універсального дизайну в інклюзивному освітньому середовищі на прикладі класу або групи, в якій ви проходите педагогічну практику.

Критерії оцінювання:

1. Здатність до рефлексії та ініціативи – 2 б.
2. Здатність до критичного мислення – 1 б.
3. Здатність продемонструвати розвиток власного професіоналізму в галузі інклюзивного навчання – 2 б.

Змістовий модуль 2. «Супровід та підтримка в інклюзивному освітньому просторі. Ролі та завдання соціальних педагогів»

Тема 4. Командна взаємодія в інклюзивному процесі: команда супроводу, міждисциплінарний підхід, інклюзивно-ресурсні центри та інші ресурси (8 год.).

Завдання:

А) назвіть функціональні обов'язки кожного члена команди з розроблення та впровадження ІПР. Опишіть принципи їхньої взаємодії в умовах інклюзивного навчання (4 год.).

Критерії оцінювання:

1. Здатність до рефлексії та ініціативи – 2 б.
2. Здатність до критичного мислення – 1 б.
3. Здатність продемонструвати розвиток власного професіоналізму в галузі інклюзивного навчання – 2 б.

Б) назвіть функціональні обов'язки соціального педагога в умовах інклюзивного навчання. Опишіть принципи їхньої взаємодії з іншими учасниками команди супроводу (4 год.).

Тема 5. Індивідуальна програма розвитку. Виявлення особливих освітніх потреб та формулювання SMART-цілей (4 год.).

Завдання: визначте власну ціль професійного розвитку на найближчі три роки. Сформулюйте її за принципом SMART, проаналізуйте її досяжність, вимірюваність, персоналізованість та орієнтацію на результат.

Критерії оцінювання:

1. Здатність до рефлексії та ініціативи – 2 б.
2. Здатність до критичного мислення – 1 б.
3. Здатність продемонструвати розвиток власного професіоналізму в галузі інклюзивного навчання – 2 б.

Тема 6. Впровадження міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків для підтримки інклюзивного навчання (4 год.).

Завдання: розкрийте ключові позиції МКФ-ДП – принципи та фактори.

Критерії оцінювання:

1. Здатність до рефлексії та ініціативи – 2 б.
2. Здатність до критичного мислення – 1 б.
3. Здатність продемонструвати розвиток власного професіоналізму в галузі інклюзивної освіти – 2 б.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

№ МКР	Форма проведення	Критерії оцінювання	Кількість балів
МКР 1	Письмова форма: Перше завдання: аналітичне; Друге завдання: практичне	1. Здатність продемонструвати знання змісту модуля	10 балів
		2. Здатність продемонструвати аналітичне мислення, генерування ідей та творчий підхід у процесі аналізу та комплексного розв'язання теоретичних та практичних професійних проблемних питань з організації та забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі	10 балів
		3. Здатність продемонструвати високий рівень грамотності писемного мовлення	5 балів
МКР 2	Письмова форма: Перше завдання: аналітичне;	1. Здатність продемонструвати знання змісту модуля	10 балів
		2. Здатність	10 балів

	Друге практичне завдання:	продемонструвати аналітичне мислення, генерування ідей та творчий підхід у процесі аналізу та комплексного розв'язання теоретичних та практичних професійних проблемних питань з організації та забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі	
		3. Здатність продемонструвати високий рівень грамотності писемного мовлення	5 балів

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.
Не передбачено навчальним планом.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю.
Не передбачено навчальним планом.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100-90
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

7. Навчально-методична карта навчальної дисципліни «Інклюзивна освіта».
перший семестр

Разом: 32 год., лекції – 8 год., семінарських – 4 год., практичні заняття – 2 год., модульний контроль – 2 год., самостійна робота – 16 год.

Модулі	Модуль І		
Назва модуля	«Інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами. Ролі й завдання соціальних педагогів»		
Кіл. балів за модуль	77 балів		
Теми	1	2	3
Теми лекцій	Тема 1. Основні поняття системи інклюзивного навчання. Реформування системи освіти в Україні місце і роль інклюзивної освіти. (1 б.)	Тема 2. Система управління та організація інклюзивного навчання в Україні. (1 б.)	Тема 3. Організація інклюзивного освітнього простору з врахуванням особливих освітніх потреб дітей. (2 б.)
Теми практ. занять			Організація інклюзивного освітнього простору з врахуванням особливих освітніх потреб дітей (1 б.).
Робота на практ. зан.			10 балів
Теми семінарських занять	Основні поняття системи інклюзивного навчання. Реформування системи освіти в Україні місце і роль інклюзивної освіти. (1 б.)	Система управління та організація інклюзивного навчання в Україні. (1 б.)	
Робота на семінар. зан.	10 балів	10 балів	
Самост. робота	5 балів	5 балів	5 балів
Види пот.конт.	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)		

Навчально-методична карта навчальної дисципліни «Інклюзивна освіта»

другий семестр

Разом: 32 год., лекції – 6 год., семінарські – 4 год., практичні заняття – 4 год., модульний контроль – 2 год., самостійна робота – 16 год.

Модулі	Модуль II		
Назва модуля	«Супровід та підтримка в інклюзивному освітньому просторі. Ролі та завдання соціальних педагогів»		
Кіл. балів за модуль	82 бали		
Теми	8	9	10
Теми лекцій	Тема 4. Командна психолого-педагогічного супроводу та організація взаємодії в інклюзивному процесі. Залучення батьків. (1 б.)	Тема 5. Індивідуальна програма розвитку. Виявлення особливих освітніх потреб та формулювання SMART-цілей (1 б.)	Впровадження міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків для підтримки інклюзивного навчання. (1 б.)
Теми практичних. занять	Командна психолого-педагогічного супроводу та організація взаємодії в інклюзивному процесі. Залучення батьків. (1 б.)	Тема 5. Індивідуальна програма розвитку. Виявлення особливих освітніх потреб та формулювання SMART-цілей (1 б.)	
Робота на семін. зан.	10 балів	10 балів	
Теми семінар. занять	Командна психолого-педагогічного супроводу та організація взаємодії в інклюзивному процесі. Залучення батьків (1 б.)		Впровадження міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків для підтримки інклюзивного навчання. (1 б.)
Робота на семін. зан.	10 балів		10 балів
Самост. робота	10 балів	5 балів	5 балів
Види пот.конт.	Модульна контрольна робота 2 (25 балів)		

Всього: 159 балів. $K=159/100=1,59$

8. Рекомендовані джерела

Основна (базова):

1. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс] / Н.М. Дятленко, Н.З. Софій, О.В. Мартинчук, Ю.М. Найда, під заг. ред. М.Ф. Войцехівського.- К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 172 с. – Режим доступу: http://nmcio.ippo.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2015/05/Assist_teacher_4_All_print.pdf
2. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб. / Тім Лорман, Джоан Депплер, Девід Харві; пер. з англ. [Електронний ресурс] – К.: СПД-ФО Парашин І.С., 2010. – 296 с. – Режим доступу: <http://www.ussf.kiev.ua/ieeditions/37/>
3. Нова українська школа : poradnyk dlya vchytelya / [Н. З. Софій, О. В. Онопрієнко, Ю. М. Найда та ін.; за заг. ред. Н. М. Бібік]. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. — 206 с. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>
4. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. [Електронний ресурс] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. – 307 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»). – Режим доступу: <http://www.ussf.kiev.ua/ieeditions/17/>
5. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. – Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019.- 300с.

Додаткова:

1. Данілявічутє Е.А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / Е.А. Данілявічутє, С.В. Літовченко / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 360 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»)
2. Єфімова С.М. Лідерство та інклюзивна освіта: [навч.-метод. посіб.] / С.М. Єфімова, С.В. Королук / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2011. – 164 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
3. Инклюзивное образование : метод. пособ. для непрерывного обучения дидактических кадров, работающих в области инклюзивного образования детей / [Г. Булат, А. Кара А., В. Соловей и др.]. – Часть 1. – Кишинев, 2016. – 168 с.
4. Инклюзивное образование : метод. пособ. для непрерывного обучения дидактических кадров, работающих в области инклюзивного образования детей / [Г. Булат, С. Курилов, Н. Букур и др.]. – Часть 2. – Кишинев, 2016. – 196 с.

5. Инклюзивное образование : метод. пособ. для непрерывного обучения дидактических кадров, работающих в области инклюзивного образования детей / [А. Ефтоди, А. Балан, А. Кара и др.]. – Часть 3. – Кишинев, 2016. – 128 с.
6. Індекс інклюзії : розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл : посіб. / Тоні Бут; пер. з англ. – К. : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 190 с. – Режим доступу: <http://www.ussf.kiev.ua/ieeditions/264/>
7. Мартинчук О.В. Діти з особливими освітніми потребами / Дитина. Програма навчання і виховання дітей дошкільного віку від двох до семи років / Наук. кер. програмою: О.В. Проскура, Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко, Н.В. Кудикіна. / Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 3-є вид., доопр. та доп. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2012. – С. 94-99, 162-165, 239-243, 399-406.
8. Мартинчук О.В. Підготовка фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища : монографія / О. В. Мартинчук. – К.: Вид-во учбової літератури, 2018. – 420 с. (на кафедрі)
9. Мартинчук О.В. Становлення і розвиток інклюзивної педагогіки як галузі педагогічного знання / О.В. Мартинчук // Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: вип. 7, у 2 т./ за ред. В. М. Синьова, О. В. Гаврилова, 1 (7). – Кам'янець-Подільський, 2016. – С. 260-280. – Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/14335/>
10. Мартинчук О.В. *Інклюзивна педагогіка в контексті розвитку сучасного наукового знання про освіту* / О.В. Мартинчук // Освітологія: українсько-польський щорічник (5). – К.: Київський університет імені Бориса Грінченка. – С. 147-151. – Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/16504/>
11. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти: навч.-метод. посібник / С.П. Миронова. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. – 163 с.
12. Модуль. Доступність та універсальний дизайн / О. Красюкова-Еннс, Я. Грибальський, Л. Байда, В. Азін [Електронний ресурс]. – К., 2011. – 132 с. – Режим доступу: <http://www.ussf.kiev.ua/ieeditions/34/>
13. Найда Ю.М. Інклюзивне суспільство//Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник. За заг. редакцією Байди Л.Ю., Красюкової – Еннс О.В. / Кол. авторів: Байда Л.Ю., Красюкова – Еннс О.В., Буров С.Ю., Азін В.О., Грибальський Я.В., Найда Ю.М. – К., 2012. – 216 с.// ст.93-110– Режим доступу: <http://www.ussf.kiev.ua/ieeditions/36/>
14. Постанова КМУ від 9 серпня 2017 року № 588 «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах». – Режим доступу:

- <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimi-potrebami/normativno-pravova-baza.html>
15. Постанова КМУ від 12 липня 2017 року № 545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр». – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimi-potrebami/normativno-pravova-baza.html>
  16. Примірне положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти / Наказ МОН України від 08.06.2018 р. № 609
  17. Про освіту / Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>
  18. Скрипник Т.В. Розроблення SMART-цілей для дитини з особливими потребами в процесі інклюзивного навчання / Спеціальна освіта: стан та перспективи: матеріали Всеукр. (заочної) наук.-практ. конф. Присвяч. 5-річчю кафедри корект. освіти та спец. психол. (Харків, 17-18 травня 2017 року) / ред. кол. О.І.Проскурняк, В.Є. Коваленко, А.В. Явтушенко; Департамент науки і освіти, Харків. обл. держ. Адмін., Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради – Харків, 2017. – 406 с.
  19. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі: навчально-наочний посіб. / Укладач – Скрипник Т. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 56 с. – Режим доступу: <file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F%D0%BD%D0%B0/Downloads/Tehnologii%20Autizma.pdf>
  20. Тренінговий модуль та керівництво для тренерів. Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://posibnyk.nus.org.ua/wp-content/uploads/HANDOUT-for-trainers_TOT-Sept-2018_corrected-final1-new.pdf.- Назва з екрану.

Додаткові ресурси (за наявності)

1. Е-бібліотека – сайт Всеукраїнського фонду «Крок за кроком»: www.ussf.kiev.ua
2. Онлайн-курс для вчителів початкової школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:mon-edera-osvitoria+st101+st101/about>
3. Освіта дітей з особливими потребами / Сайт МОН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimi-potrebami/>